

NUTQNING KOMMUNIKATIV SIFATLARI.

Akbarova Maftunaxon Iqboljon qizi
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.

Annotatsiya

Mazkur maqolada nutqning asosiy kommunikativ sifatlari – aniqlik, lo'ndalik, mantiqlilik, obrazlilik, to'g'rilik, samaradorlik va moslashuvchanlik kabi jihatlar tahlil qilinadi. Har bir sifatning mazmuni ochib berilib, ularning kundalik muloqot hamda rasmiy nutqdagi ahamiyati misollar orqali ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, nutq madaniyatini shakllantirishda bu sifatlarning o'rni alohida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: nutq madaniyati, kommunikativ sifatlari, aniqlik, mantiqlilik, lo'ndalik, samaradorlik, obrazlilik, muloqot

Nutq insonlar o'rtasida fikr almashish, axborot berish va ijtimoiy munosabatlarni o'rnatishda muhim vosita hisoblanadi. Har qanday muloqot samarali bo'lishi uchun nutqning kommunikativ sifatlari — aniqlik, lo'ndalik, mantiqlilik, obrazlilik va boshqalar — muhim ahamiyatga ega. Ushbu sifatlari nutqning tushunarli va ta'sirchan bo'lishini ta'minlab, muloqot jarayonini silliq va samarali qiladi. Shu sababli, nutqning kommunikativ sifatlarini chuqur o'rganish va ularga rioya qilish madaniyatli va samarali muloqot uchun zarurdir. Ushbu maqolada nutqning asosiy kommunikativ sifatlari, ularning mazmuni va amaliy ahamiyati haqida so'z boradi.

Nutqning kommunikativ sifatlari nutqning samarali va tushunarli bo'lishini ta'minlaydi. Quyida nutqning asosiy kommunikativ sifatlari haqida batafsil to'xtalib o'tamiz.

Aniqlik nutq mazmunining tushunarli va noaniqliklarsiz ifodalanganligini bildiradi. Nutqda noaniq yoki chalkash tushunchalar bo'lmasligi, fikrlar aniq va ravshan yetkazilishi muhimdir. Aniqlik muloqot jarayonida tushunmovchiliklarning oldini oladi.

Lo'ndalik – bu nutqning ortiqcha so'zlarsiz, qisqa va aniq ifodalanganligi. Lo'ndalik nutqni qiziqarli va samarali qiladi, tinglovchini charchatmaydi va asosiy fikrga tez yetib borishga yordam beradi.

Mantiqlilik nutqdagi fikrlarning o'zaro bog'liq va izchil tarzda ketma-ket joylashishini anglatadi. Mantikli nutq tinglovchiga mavzuni yaxshiroq tushunishga yordam beradi va fikrlarni qabul qilishni osonlashtiradi.

Obrazlilik nutqni jonlantiradi, uni ta'sirchan va esda qolarli qiladi. Taqqoslash, metafora, misol kabi vositalar nutqni rang-barang va qiziqarli qilishda muhim ahamiyatga ega.

To'g'rilik nutqning mantiqan va axloqan to'g'ri bo'lishini bildiradi. Nutqda noto'g'ri yoki aldovli ma'lumotlar bo'lmasligi, haqiqatga mos kelishi muhimdir. Samaradorlik nutqning maqsadga muvofiq va tinglovchiga ta'sir qiluvchi bo'lishini anglatadi. Samarali nutq tinglovchida kerakli taassurot qoldiradi va muloqot maqsadiga erishishga yordam beradi.

Moslashuvchanlik nutqning tinglovchi, vaziyat va kontekstga qarab o'zgarishi demakdir. Har bir muloqot holatida nutq uslubi va mazmuni moslashtirilishi lozim. Nutqning ushbu kommunikativ sifatlariga rioya qilish orqali muloqot jarayoni yanada samarali, tushunarli va qiziqarli bo'ladi. Shu sababli, nutq madaniyatini rivojlantirishda bu sifatlarning o'zni juda katta.

- Nutq madaniyati — bu nutqni to'g'ri, ravon, mantiqiy va madaniyatli tarzda ifodalash qoidalari majmui bo'lib, u nutqning kommunikativ sifatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.
- Nutqdagi xatolar — noaniq, chalkash, ortiqcha so'zlar ishlatish yoki mantiqsiz gap qurilishi nutq samaradorligini pasaytiradi va muloqot jarayonida tushunmovchiliklarga sabab bo'ladi.
- Kommunikativ vazifa — har bir nutqning o'ziga xos maqsadi bor: axborot berish, ishontrish, undash yoki ta'lim berish. Nutqning kommunikativ sifatlari ushbu maqsadga erishishda yordam beradi.

Nutq madaniyatini oshirish yo'llari: ko'p o'qish va tinglash, nutqni tahlil qilish va mashq qilish, nutq madaniyati bo'yicha adabiyotlarni o'rganish, so'z boyligini oshirish, nutqda ortiqcha va noaniq iboralardan voz kechish.

Nutq va muloqotdagi kontekst — nutqning mazmuni va uslubi muloqot konteksti (ijtimoiy, madaniy, vaziyatga oid sharoitlar)ga bog'liq. Moslashuvchanlik aynan shu kontekstga moslashish sifatidir.

Xulosa

Nutqning kommunikativ sifatlari — aniqlik, lo'ndalik, mantiqlilik, obrazlilik, to'g'rilik, samaradorlik va moslashuvchanlik — samarali muloqotning asosiy omillaridir. Ushbu sifatlarni nutqni tushunarli, ta'sirchan va muloqot maqsadlariga erishishda samarali qiladi. Nutq madaniyatini rivojlantirish va ushbu kommunikativ sifatlarga rioya qilish har bir insonning muloqot qobiliyatini oshiradi hamda jamiyatda o'zaro tushunishni yaxshilashga xizmat qiladi. Shuning uchun nutqning kommunikativ sifatlarni o'rganish va amaliyotda qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shodiyeva Q. Nutq o'qitish uslubi: Pedagogik yo'nalishdagi kasb-hunar kollejlarning maktabgacha ta'lim ixtisosligi talabalari uchun darslik. Toshkent: O'qituvchi, 2008.

2. Александрова О.В. Некоторые вопросы логики, методологии и философии языка // вопросы Языка знания. -1985.
3. Звегинцев В.А. О научном наследии Вилгелма фон Гумбольта // Гумбольт В. Избранные труды по языкознанию. - М.
4. Сафаров Ш. Система речевого общения. Универсальной и этноспецифической. Самарканд. Сам.отд.из-ва им. Гафура Гуляма.
5. <https://fayllar.org/i-bob-maktabgacha-yoshdagi-bolalar-nutqiga-qoyilgan-talablar.html?page=2>

